

MEGEMLEKEZÉS

FARAGÓ JÓZSEF
(1922–2004)

Száz éve, 1922. február 2-án született Brassóban, Fábri József néven jegyezték be a születését. A család eredetéről két feltevés él, az egyik a család szász, míg a másik a nagyapa olasz származását tételezi. Apja Udvarhelyszékről származó kisiparos szabómester volt, anyja bihari származású könyvkötő. Középiskolás tanulmányai egy részét a brassói Római Katolikus Főgimnáziumban végezte. 1940-ben a határmódosítások miatt a család kettészakadt, anyja az öccsével Brassóban maradt, ő pedig apjával az észak-erdélyi rokonságnál keresett biztonságot. Apja munkakeresés közben annyira meghűlt, hogy 1940 utolsó hónapjában a székelyudvarhelyi kórházban elhunyt és családtagok jelenléte nélkül temették el, sírhelye a mai napig ismeretlen. Faragó József a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégiumban talált menedéket, és az iskola által nyújtott segítségből tudta eltartani magát és befejezni a tanulmányait. Itt ismerkedett meg N. Bartha Károllyal és Konsza Samuval, akik tovább erősítették a néprajzi érdeklődését. Már ebben az időszakban publikált Faragó álneven. A nevet 1946-ban vette fel hivatalosan.

1941-ben felvették a kolozsvári Ferencz József tudományegyetemre, itt hallgathatta Viski Károly, K. Kovács László, Gunda Béla előadásait. 1941-től kezdve már aktívan publikált haláláig, 2004-ig. Gunda Béla Kolozsvárra érkezése után Faragó József harmadéves diákként gyakornoki teendőket látott el. 1944 őszén a német kivonuláskor az egyetem többségével a maradás mellett döntött. Az orosz bevonuláskor Faragót is elfogták és a foksányi lágerbe szállították, innen Kiss Jenővel szöktek meg és tértek vissza Kolozsvárra. 1945-ben Gunda Béla ajánlatával adta le *Uzoni betlehemes* című dolgozatát, mellyel sikerült megszereznie a doktori címet. A háború után aktívan részt vett a közéletben: Magyar Népi Szövetség Közművelődési Bizottságában az egyetem képviselője, alapító tagja a szegény gyermekeket támogató Móricz Zsigmond Kollégiumnak. Az 1948-as tanügyi reform következtében megszűnt a kolozsvári néprajzi oktatás, a magyar szakos hallgatók mindössze két félévben hallgathattak folklór előadást, melyet 1948–1954 között Faragó József tartott. 1949-ben megalapították a bukaresti Folklór Intézet kolozsvári osztályát, melyben Faragó alapító tagként szerepel. 1985-ig, a nyugdíjazásáig itt dolgozott, mint harmadosztályú kutató.

A folklórról való gondolkodása a klasszikus keretek között mozgott, nem fogadott el hivatalos tanítványokat. Folklorisztikai munkásságának három főbb területe van. Az első körbe tartoznak az élő folklórral, a balladákkal, népdalokkal, népmesékkal foglalkozó művei (*Romániai magyar népdalok*, 1974, *Bihari gyermekmondókák*, 1982). Másodszor, a romániai magyar folklór és folklorisztika múltját, történeti, archivált forrásait kutatta (*Balladák földjén*, 1977). Harmadik főbb témája a magyar–román folklórkapcsolatok kutatása és széleskörű tudatosítása volt. Erről nem csupán szaktanulmányokat közölt, hanem a román folklór

legszebb darbjait magyarul is közölte (*Román kolindák*, 1971, *Márk vitéz*, 1974). Ez a hármas tagolás nem fedi le Faragó teljes munkásságát, számos felhívást tett közzé folklóryananyag gyűjtésére, középiskolai olvasókönyvet szerkesztett. A folklór Intézet munkatársaként összesen 112 településen gyűjtött. Az 1952-től 1958-ig tartó időszakban 1022 napot volt falvakban gyűjteni. Élete során több mint 700 írása és könyve jelent meg. Faragó József teljes bibliográfiáját Borbély Éva és Pozsony Ferencz készítette el, mely 1998-ban jelent meg a Kriza János Néprajzi Társaság Értesítője 8. évfolyamának 3–4. számában.

A Magyar Néprajzi Társaság 1976-ban, a Kalevala Társaság 1979-ben, a Magyar Tudományos Akadémia 1988-ban, a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság 1966-ban, a Folklore Fellows 1993-ban fogadta tiszteletbeli tagjává. Az 1974-ig mostoha utazási lehetőségek ellenére előadásokat tartott 1966-ban a Német Szövetségi Köztársaságban, 1967-ben Csehszlovákiában, 1969-ben és 1978-ban Magyarországon, 1970-ben Szovjetunióban, 1972-ben Lengyelországban, 1973-ban Jugoszláviában, 1974-ben Finnországban. 1984-ben *Ortutay Gyula emlékéremmel* tüntették ki és 2000-ben neki ítelték a *Kriterion Alapítvány Ezüstkoszorúját*.

2004. október 18-án hunyt el Kolozsváron, a Házsongárdban nyugszik.

BEKE ANDRÁS

Babeş-Bolyai Tudományegyetem
Magyar Irodalomtudományi Tanszék
Kolozsvár/Cluj-Napoca, Horea 31
andrasbeke19@gmail.com

AZ EGYHÁZ ÉS HAZA DÍSZÉRE

345 éve született Lukács Mihály, a csíki székely bentlakásos iskolarendszer megalapítója

Írásomban a 345 éve született dr. Lukács Mihályra, a csíki székely bentlakásos iskolarendszer megalapítójára emlékezem. Tetemes vagyonának nagy részét a szegénysorsú, de tanulni vágyó székely fiatalokra hagyta az 1725-ben kelt végrendeletében, az alapítványból sikerült kiépíteni Csíksomlyón az első bentlakásos iskolarendszert. Lukács Mihály az 1717–1723-as nagy pestis járványról fontos adatokat írt le albumában. 1990 óta szülőföldjének iskolája az ő nevét viseli.

A 17. század második felének kezdetén hangzott el Apáczai Csere János, „a teológia doktorának és professzorának beszéde. Tartotta, midőn az újonnan felépült kolozsvári kollégium igazgatását Erdély fenséges fejedelmének megbízásából átvette, 1656. november 20-án, az első akadémiai előadóteremben, Az iskolák fölöttébb szükséges voltáról és a magyaroknál való barbár állapotuk okairól” székfoglaló beszéde, melyben kiemelte az olvasni és írni tudás szükségességét: „Szüntesd meg az olvasni tudást, írni tudást! Nem találsz akkor sehol egyetlen jó családapát, családanyát, fiút vagy egyéb családtagot, aki az adásvételkor, polgári szerződések kötésekor helyesen járna el. Polgári ügyekben mindnyájan olyanok lesznek, mint a vakok, akik arra kényszerülnek, hogy kézen fogva vezettségük magukat. Bizony fájjalhatjuk és keserű könnyek közt sirathatjuk tehát, hogy a keresztények között akad olyan ország, ahol a távol levő férj otthon levő feleségével, az úr a szolgálójával mindig csak közvetítők útján beszélhet. De sokkal inkább fájjalnunk kell azt, hogy lehet látni egész falvakat is egy-kétszáz családdal, amelyeknek szeme, füle, nyelve egyedül az iskolamester vagy a lelkipásztor” (Apáczai 1975: 47). Az analfabetizmus elleni üzenetnek